

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE GEOGRAFIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

PEISAJE CULTURALE ÎN CÂMPIA TRANSILVANIEI

**CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof. univ. dr. POP CĂLIN-CORNEL**

**DOCTORAND,
VODIȚĂ ADRIAN NICOLAIE**

CLUJ-NAPOCA

2022

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul I. Baza teoretică și metodologică a studiului	7
1.1. Definiții și concepte	7
1.1.1. Evoluția și etimologia peisajului	7
1.1.2. Peisajul.....	8
1.1.3. Peisajul geografic	18
1.1.4. Valorile și înțelesul peisajului	18
1.1.5. Conceptele de Loc și Spațiu	21
1.1.6. Axele geografice.....	22
1.1.7. Teoria Studiului Peisajului și Schimbării Peisajului	23
1.1.8. Peisaje, Naționalism Romantic și Geografie	24
1.1.9. Cultura	25
1.1.10. Peisaj cultural	26
1.1.11. Categoriile de peisaj cultural	33
1.1.12. Structura peisajului cultural.....	33
1.1.13. Evaluarea peisajului cultural	35
1.1.14. Indicatori de evaluare a sustenabilității peisajului.....	40
1.2. Metodologie	41
1.2.1. Surse bibliografice.....	44
1.2.2. Observația	44
1.2.3. Hărțile și Sistemele Informatice Geografice (GIS)	45
1.2.4. Fotografiile	46
1.2.5. Analiza datelor.....	46
1.2.6. Validitate și fiabilitate	47
1.2.7. Amfora peisajului și matricea peisajului	47
Capitolul II. Câmpia Transilvaniei ca entitate de peisaj cultural.....	51
2.1. Delimitarea ariei geografice	51
2.2. Aspecte privind componentele naturale	53

2.2.1. Geologia.....	53
2.2.2. Relieful	55
2.2.3. Clima	64
2.2.4. Apele.....	66
2.2.5. Solurile.....	68
2.2.6. Vegetația și fauna	70
2.2.7. Subdiviziunile.....	73
2.3. Aspecte privind componentele antropice	75
2.3.1. Populația	75
2.3.2. Așezările umane	84
2.3.3. Căile de comunicație	88
2.3.4. Profilul economic	89
2.3.5. Axele geografice ale Câmpiei Transilvaniei	91
Capitolul III. Tipologia peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei	93
3.1. Peisaje culturale rezultate în urma activităților productive	96
3.1.1. Peisajele culturale agricole	97
3.1.2. Peisajele culturale forestiere	138
3.1.3. Peisajele culturale tehnogene.....	147
3.1.4. Peisajele culturale rezultate în urma activităților comerciale și de servicii.....	157
3.1.5. Peisajele culturale turistice	158
3.2. Peisaje culturale habitacionale.....	161
3.2.1. Peisajul habitacional izolat.....	166
3.2.2. Peisajul habitacional rural	169
3.2.3. Peisajul habitacional urban.....	191
3.3. Peisaje culturale istorice.....	193
3.3.1. Evoluția în timp a peisajelor în Câmpia Transilvaniei	194
3.3.2. Peisajele culturale ale siturilor arheologice	199
3.3.3. Peisajele culturale ale cetăților	201
3.3.4. Peisajele culturale ale castelelor	202
3.3.5. Peisajele culturale ale conacelor.....	210
3.4. Peisaje culturale sacrale	212

3.4.1. Peisaje și elemente de peisaje culturale ritualice.....	214
3.4.2. Peisaje și elemente de peisaje culturale sepulcrale.....	220
3.4.3. Peisajele culturale sacrale temporare.....	223
3.5. Peisaje culturale simbolice.....	224
3.5.1. Pietrele de hotar.....	224
3.6. Elemente de peisaj cultural comemorativ (restitutiv).....	224
3.6.1. Grupurile statuare.....	225
3.6.2. Statuile.....	225
3.6.3. Plăcile comemorative.....	226
3.6.4. Complexele memoriale.....	226
3.7. Peisaje culturale heteroclite.....	227
3.7.1. Peisajele culturale agro-forestiere.....	228
3.7.2. Peisajele culturale agro-turistice.....	228
3.7.3. Peisajele culturale de interfață forestier-turistic.....	229
3.7.4. Peisajele culturale ale limitelor de proprietate.....	230
3.8. Peisaje culturale degradate (repulsive).....	230
Capitolul IV. Funcțiile și valorificarea peisajelor culturale.....	234
4.1. Funcțiile peisajului.....	234
4.1.1. Funcția estetică.....	234
4.1.2. Funcția economică.....	235
4.1.3. Funcția socială.....	236
4.1.4. Funcția ambientală.....	237
4.1.5. Peisajul cultural ca brand.....	238
4.2. Valorificarea peisajului cultural.....	239
4.2.1. Analiza S.W.O.T. a Câmpiei Transilvaniei.....	240
4.2.2. Valorificarea prin turism a peisajelor culturale.....	241
Concluzii.....	248
Bibliografie.....	250

Cuvinte cheie: Câmpia Transilvaniei, peisaje culturale, peisaje rurale, conservare, valorificare

REZUMAT

Lucrarea de față, „*Peisajele culturale din Câmpia Transilvaniei*”, se alătură celorlalte lucrări care au avut ca obiect de studiu peisajele culturale, completând salba cercetărilor din acest domeniu. Arealul studiat, Câmpia Transilvaniei, reprezintă o subdiviziune a Depresiunii Colinare a Transilvaniei, întinsă pe teritoriul administrativ a trei județe: Bistrița-Năsăud, Cluj și Mureș. Peisajul cultural din Câmpia Transilvaniei a avut o evoluție complexă influențată de o sumedenie de factori geografici, istorici și socio-politici, în momentul de față valențele sale sunt dificil de surprins datorită multitudinii variabilelor existente. Această teză dorește să clarifice evoluția în timp a peisajului natural și al habitatului uman din regiune, dar mai cu seamă interacțiunea și influențele reciproce om-natură. Unitatea geografică studiată prezintă un peisaj cultural complex atât din punct de vedere istoric, geografic, cultural, agrar, industrial și mai cu seamă habitațional, având obiceiuri și tradiții inedite.

Cercetarea se desfășoară pe parcursul a 4 capitole principale.

Primul capitol conține baza teoretică și metodologică a studiului, în al doilea capitol se prezintă caracteristici de geografie fizică și umană ale arealului studiat, în al treilea capitol sunt identificate și tipologizate peisajele culturale din arealul studiat, iar în al patrulea capitol sunt evidențiate funcțiile peisajului cultural și modalitățile de valorificare ale acestuia.

Capitolul I. Baza teoretică și metodologică a studiului

Peisaj cultural reprezintă un fenomen complex care a fost abordat de mulți cercetători de-a lungul timpului, din diferite domenii cum ar fi geografie, istorie, artă, arhitectură, etc. Pentru a înțelege fenomenul de peisaj cultural vom parcurge literatura de specialitate în care sunt prezentate diferite definiții și concepte cu scopul de a decanta informațiile absorbite și de a ne forma o opinie relevantă cu privire la peisajul cultural.

Studierea peisajului în geografie a fost pentru prima oară introdusă de geografii germani. Cercetătorul american Robert Dickinson (1939, pp.1-14) amintea într-un articol din anul 1939 incursiunea geografilor germani în studiul peisajului, astfel: „*era la sfârșitul anilor 1890 când*

geograful german Otto Schlüter și-a concentrat atenția asupra peisajului ca subiect al investigației a **Landschaft** ca unitate în care sunt perceptibile fenomenele (naturale sau umane), având semnificație spațială, și formând o asociere distinctă”. Accentul pus pe peisaj ca bază a cercetării geografice a fost adoptat după aceea și de geografii francezi și mai apoi de cei americani și britanici.

Cea mai simplă definiție a peisajului îl descrie ca pe fizionomia mediului geografic. Noțiunea de peisaj cultural se referă la peisajul care a fost transformat de om ca rezultat al dezvoltării civilizației. Peisajele culturale sunt extrem de dinamice și sisteme efemere. În prezent, suntem martori ai unor transformări dramatice ale peisajelor. Procesul de consum și globalizare a peisajului au loc la scală largă în secolul al XXI-lea. Mulți dintre factorii care cauzează aceste schimbări rapide sunt din sfera geografiei; aceștia includ analiza impactului asupra mediului a turismului de masă, transporturilor, fragmentării spațiului ca urmare a creșterii așezărilor destinate locuirii și serviciilor, restructurarea industriei, etc.

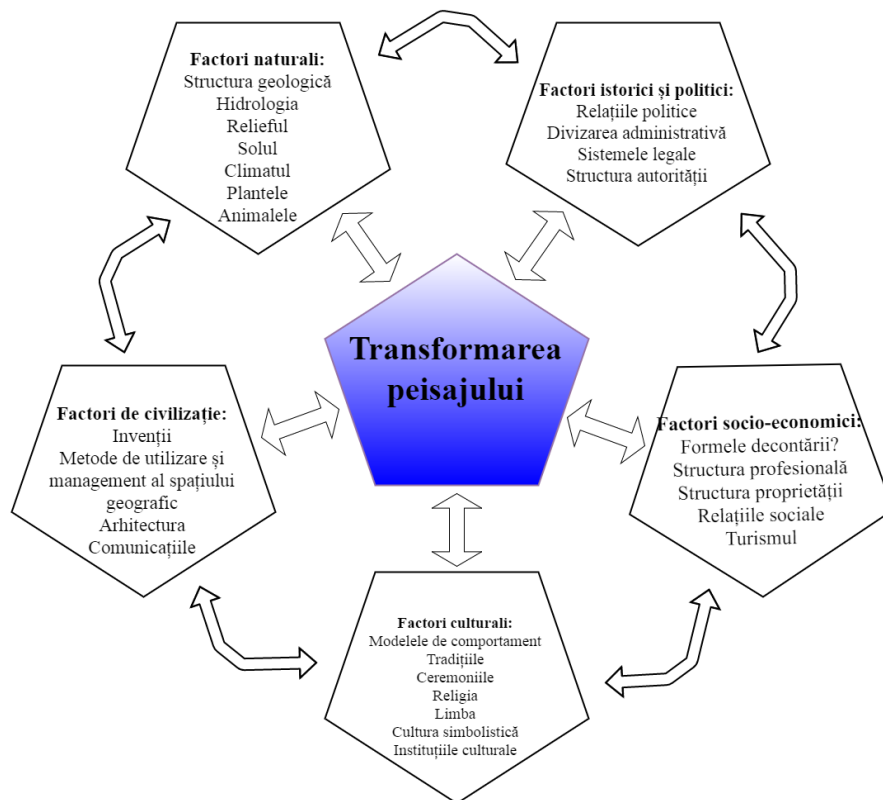

Fig. 1 Factorii care influențează transformarea peisajului (după Dobrowolska M., 1948, p.151-205 și Myga-Piątek U., 2012, p.132)

Peisajele culturale sunt definite de către Convenția Internațională a Peisajului ca peisaje care adoptă diversitatea manifestărilor interacțiunii dintre omenire și mediul său natural. Acestea includ peisaje proiectate, evaluate organic și asociative. (Așa cum este definit de Comitetul științific internațional pentru peisaje culturale ICOMOS-IFLA și Ghidurile operative ale Convenției Patrimoniului Mondial (UNESCO)) (<https://cutt.ly/dLloDAJ>, accesat în 10.06.2022).

Pentru o clasificare cât mai concisă a peisajului cultural este necesară utilizarea unor taxoni, iar Glink, Meyer și Schottke (2007) propun următorii taxoni: *complexul, ansamblul, elementul și părțile constituente ale elementelor*, pe care o să îi detaliem după concepția cercetătorilor amintiți mai sus.

Pentru a putea efectua un studiu complex cu privire la peisajul cultural, trebuie să luăm în calcul o metodă concretă de evaluare a peisajului cultural. Multitudinea de alternative legate de evaluarea peisajului cultural și alegerea celei mai bune soluții, fac din evaluare o sarcină dificilă în care trebuie sintetizate metodele și mijloacele evaluării. În urma studierii bibliografiei relevante în domeniul evaluării peisajelor culturale (Dincă, 2005; Cassatella & Voghera, 2011; Pătru-Stupariu, 2011; Cocean & David, 2014), am decis preluarea și adaptarea modelului propus de Pompei Cocean și Nicoleta David pentru evaluarea peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei.

Astfel, Cocean și David (2014, p.183) consideră necesară elaborarea unor metode de evaluare a peisajului cultural în care să se ia în considerare și componenta creativă și conștientă a activităților antropice și rezultatul acestora în sistemul peisajer. Aceștia propun realizarea unei *matrice-cadru* de evaluare care să conțină 10 trăsături fundamentale ale oricărui peisaj cultural (modificarea substratului, substratul biotic, dinamica peisajului, funcția, durabilitatea, valențele estetice, reziliența, interactivitatea, vizibilitatea, vulnerabilitate), în funcție de patru caracteristici evolutive, și anume intensitatea schimbării, abaterea de la standard, productivitatea și incidența riscurilor care au la rândul lor câte trei variante de variație (minimă, medie, majoră).

Cercetătoarea Ileana Pătru-Stupariu (2011, p.171) recomandă evaluarea sustenabilității peisajului prin utilizarea indicatorilor propuși de Cassatella și Peano (2011). Aceștia din urmă propun clasificarea indicatorilor în 5 categorii:

- indicatori ecologici
- indicatori de utilizare a terenurilor
- indicatori de percepției
- indicatori istorici și culturali

- indicatori economici

Scopul acestei teze este acela de a explora fiecare fațetă a peisajelor culturale existente în Câmpia Transilvaniei. Pentru a putea realiza această sarcină este necesară aplicarea unor metode care să permită efectuarea studiilor. Factorul antropic a modelat de-a lungul timpului peisajul natural transformându-l mai mult sau mai puțin într-un peisaj cultural, fapt care determină necesitatea apariției unor studii cu privire la impactul pe care activitatea umană l-a avut asupra peisajului natural.

Obiectivele cercetării sunt:

- **Identificarea peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei**
- **Stabilirea tipologiei și structurii peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei**
- **Valorificarea peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei**

Întrebările cercetării:

- **Ce este peisajul cultural?**
- **Care este tipologia peisajului cultural din Câmpia Transilvaniei și cum a fost modelată?**
- **Care sunt caracteristicile peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei și cum pot fi ele valorificate?**

Orice cercetare se realizează în mai multe etape, cum ar fi etapa incipientă, în care pregătim cercetarea, a doua etapă în care se desfășoară cercetarea și etapa finală în care finalizăm cercetarea și în care prezentăm concluziile.

Caracterul unui peisaj este constituit din mai multe straturi, de la cele mai evidente, cum ar fi clădirile, copacii și vegetația, la cele mai puțin vizibile cum ar fi solul, rocile și forma terenului. Alte straturi se suprapun straturilor amintite anterior, dintre acestea putem aminti lumina și culoarea prezente în peisaj, dar și sentimentul de ansamblu pe care ți-l însuflă peisajul, toate aceste straturi contribuind la caracterul peisajului. În figura 6, este reprezentată „amfora peisajului”, care prezintă ideea de legături între straturi, combinându-se pentru a forma peisaje. (ECOVAST, 2006, p.6)

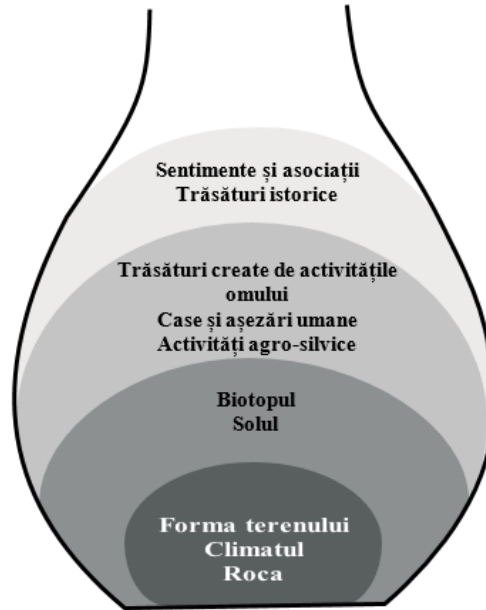

Fig. 2 Amfora peisajului (sursa: ECOVAST, 2006, p.7)

Capitolul II. Câmpia Transilvaniei ca entitate de peisaj cultural

Câmpia Transilvaniei reprezintă arealul studiat în cadrul cercetării efectuate. Astfel, pentru a putea identifica și decodifica peisajele culturale din acest areal trebuie ca mai întâi să identificăm atât delimitarea din punct de vedere geografic a regiunii Câmpiei Transilvaniei, cât și componentele sale naturale și antropice. Componentele naturale reprezintă fundația peisajului cultural, unde vom avea în vedere geologia, relieful, clima, apele, solurile, vegetația și fauna, precum și subdiviziunile geografice. Componentele antropice ale regiunii studiate culturalizează peisajul natural prezent, transformându-l într-un peisaj cultural. Componentele antropice pe care le vom parcurge sunt legate în primul rând de populație (factorul principal de culturalizare), după care și de factori care influențează specificul zonei și peisajul cultural generat, factori cum ar fi așezările umane, căile de comunicație dintre acestea, profilul economic și axele geografice.

Câmpia Transilvaniei este o parte componentă a Depresiunii Colinare a Transilvaniei, fiind la rândul său o depresiune datorită caracteristicilor fizico-geografice. Denumirea de „câmpie” a intrat în folosință datorită numeroaselor culturi agricole desfășurate pe întinsul său (specifice câmpiilor) și a fost acceptată de geografi, aceștia subliniind însă faptul că din punct de vedere fizico-geografic Câmpia Transilvaniei este o depresiune.

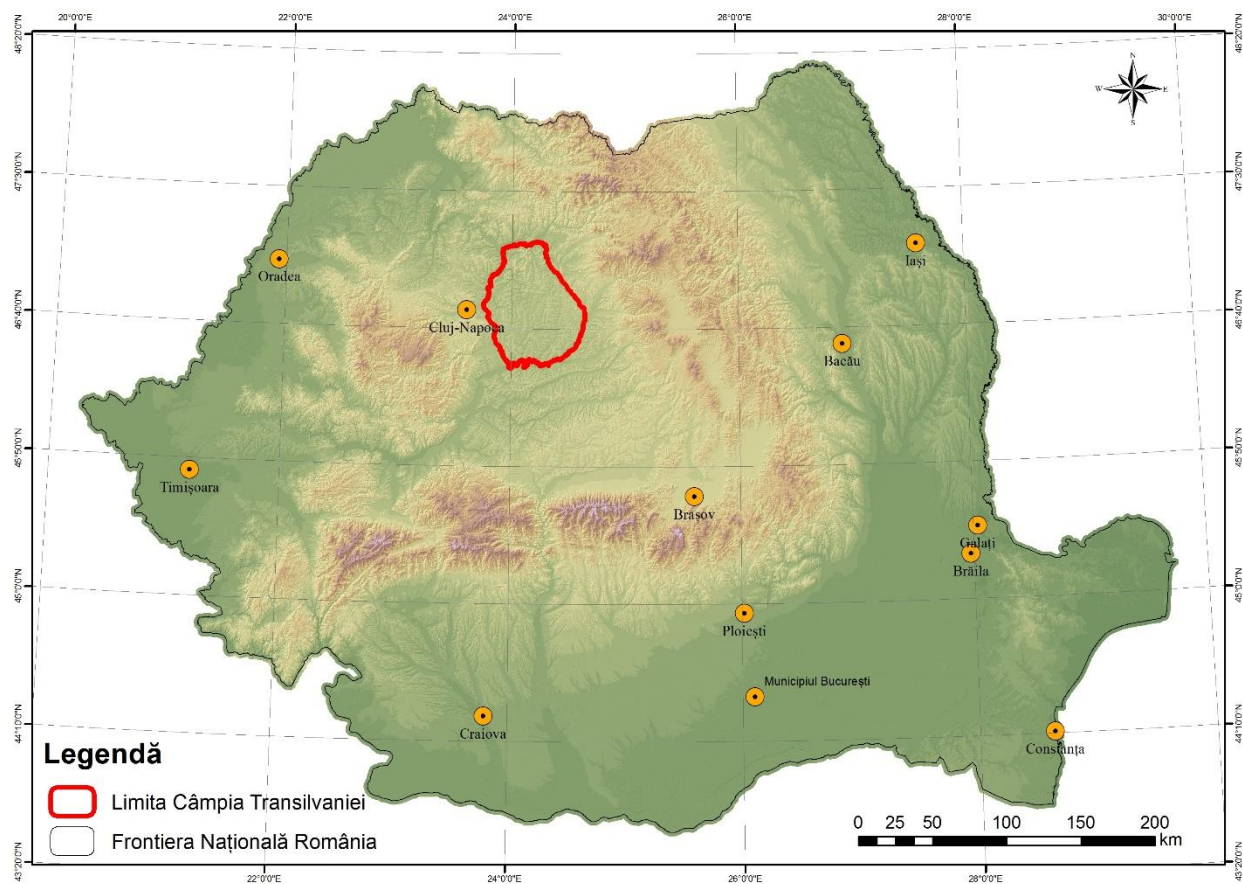

Fig. 3 Delimitarea Câmpiei Transilvaniei

Câmpia Transilvaniei s-a format prin colmatarea mării Paleogene care a lăsat în urmă în înveliș sedimentar de 3000 - 4000 m, mai gros în nordul regiunii, și mai subțire în apropierea Mureșului.

Relieful de ansamblu al Câmpiei Transilvaniei este „vălurit de dealuri și coline”(Geografia României, III, 1987, p.542), cu înălțimi relativ mici și pante domoale, și de văi largi în care s-au amenajat iazuri și heleșteie cu rol important atât în irigare cât și piscicultură, unele datând din perioada daco-romană.

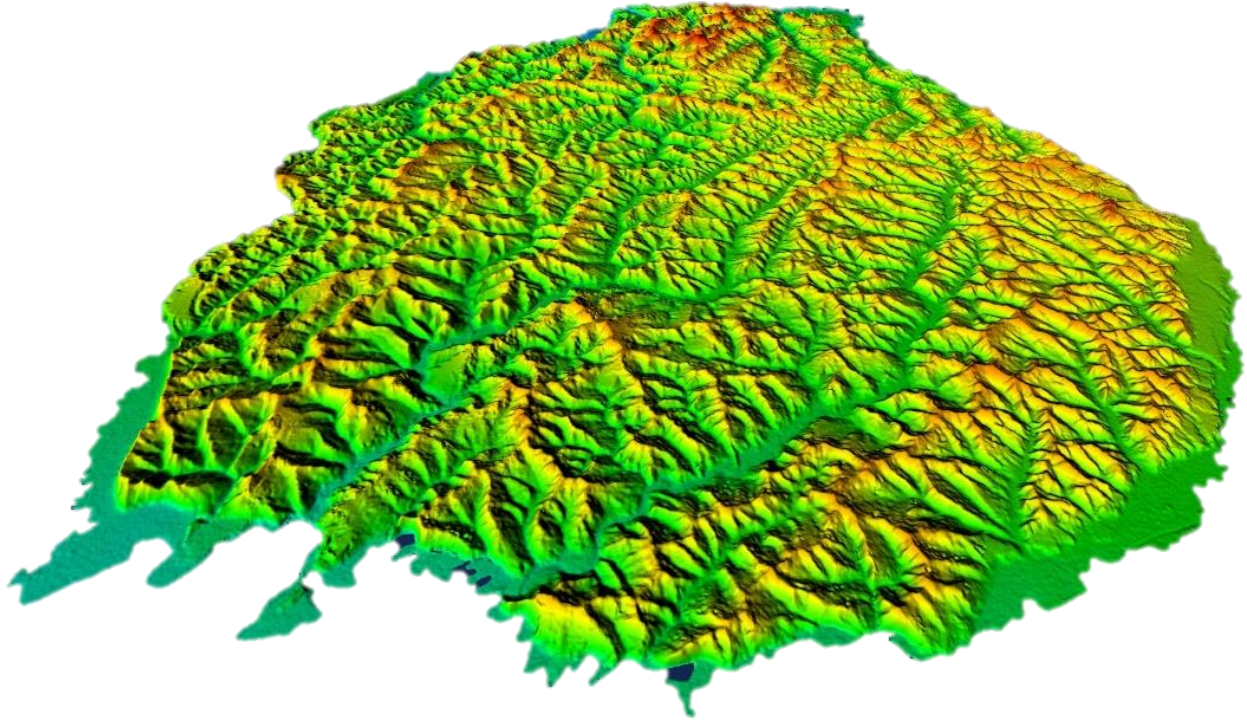

Fig. 4 Harta tridimensională a reliefului Câmpiei Transilvaniei

Glimeele au un rol esențial în dinamica și evoluția peisajelor culturale. Alunecările de teren de tip glimee produc schimbări pregnante în cadrul peisajelor culturale. Movilele cu versanți cu înclinații reduse pot genera mai multe tipuri de peisaje culturale, cum ar fi peisajele agricole (în special podgoriile, livezile, pășunile și fânațele, lanurile de cereale, etc.), dar și peisajele habitabile, multe așezări rurale fiind amplasate pe astfel de movile.

Rețeaua hidrografică a Câmpiei Transilvaniei este deficitară, câmpia fiind înconjurată de râurile principale, însă niciunul care să traverseze spre centrul acesteia, astfel, perimetrul studiat este sărac în resursele de apă, ceea ce se poate observa și prin dispunerea orașelor la periferia câmpiei, zona centrală fiind rurală, excepție făcând doar localitatea Sărmașu, declarată oraș în anul 2003. De-a lungul văilor din interiorul câmpiei s-au amenajat iazuri și lacuri care să asigure necesarul de apă al zonei.

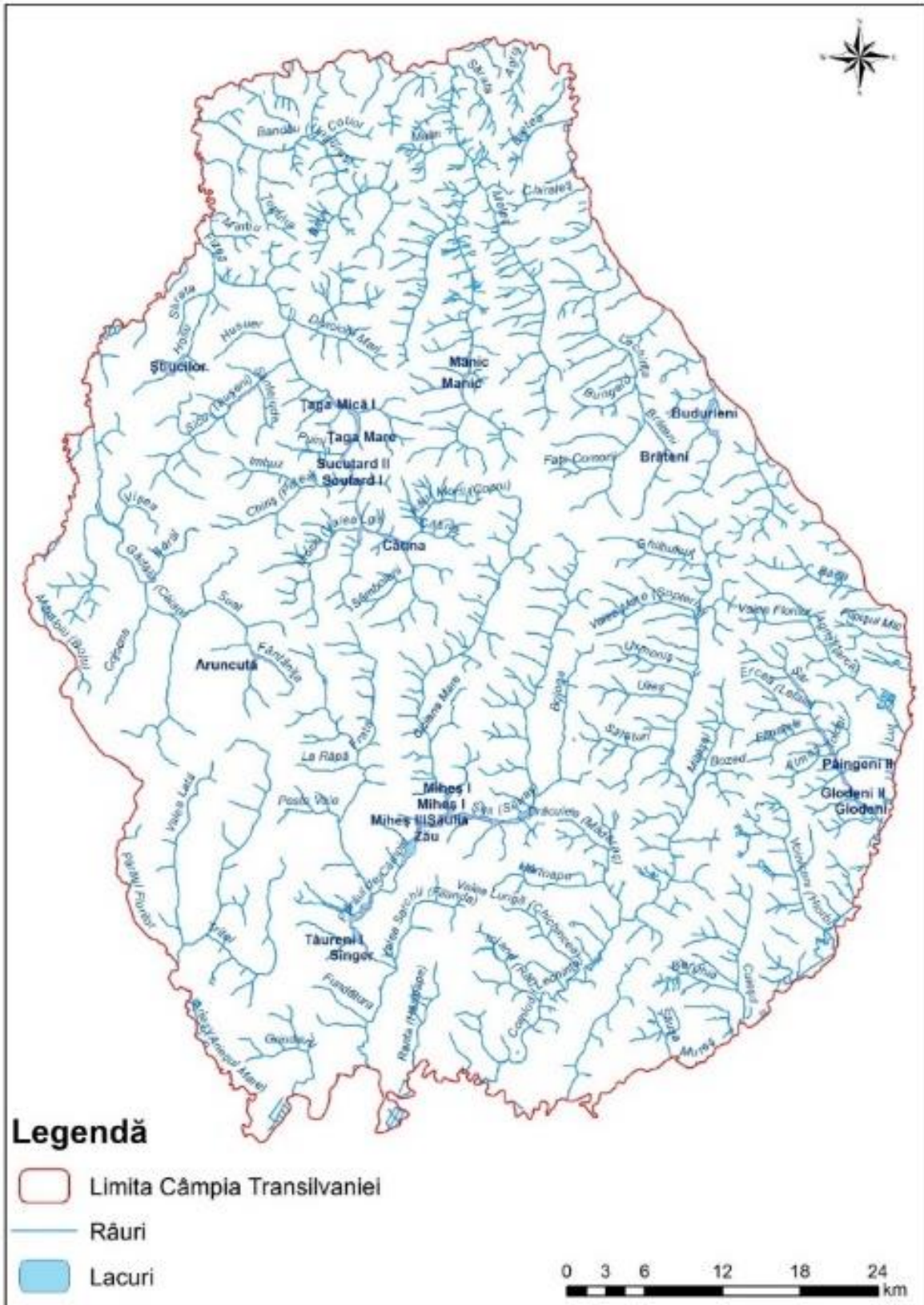

Fig. 5 Harta rețelei hidrografice și a lacurilor din Câmpia Transilvaniei

În ceea ce privește solurile, Câmpia Transilvaniei dispune de un adevărat mozaic al soluri, dispuse asimetric în teritoriu. Cele mai răspândite dintre acestea sunt argiluvisolurile, cambisolurile, molisolurile, spodosolurile, vertisolurile, soluri hidromorfe, soluri halomorfe și soluri neevoluate trunchiate sau desfundate.

Peisajele culturale identificate pe argiluvisoluri sunt majoritatea peisaje culturale ale pădurilor de foioase, în timp ce în zona cambisolurilor se regăsesc peisajele culturale ale viilor și livezilor, dar și peisajul terenurilor agricole aflate în amestec cu vegetația naturală. Molisurile au cea mai ridicată frecvență din arealul studiat, astfel putem observa mai multe tipuri de peisaje culturale, cum ar fi peisajul pășunilor și fânațelor, dar și al terenurilor agricole. Solurile hidromorfe găzduiesc peisaje culturale agricole cu culturi complexe și cu culturi neirigate. În zona solurilor neevoluate trunchiate sau desfundate se regăsesc peisaje culturale agricole specifice zonelor de luncă. În zona vertisolurilor prosperă peisajele culturilor de cerealiere, datorită proprietăților acestor soluri. În zona solurilor halomorfe se generează un peisaj în care se regăsesc plantele halofile.

Elementele biogeografice ale Câmpiei Transilvaniei sunt cele specifice zonei temperate central-est europene, cu tendințe silvo-stepice (pădurile reprezentând doar 9% din suprafață), ceea ce a lăsat o amprentă puternică asupra peisajului geografic și inclusiv asupra denumirii unității studiate.

Câmpia Transilvaniei este împărțită din punct de vedere geografic în două subunități definite de cele două bazine hidrografice principale care o traversează, cel al Someșului și cel al Mureșului, rezultând astfel două subdiviziuni, Câmpia Someșană și Câmpia Mureșană. Studiate mai în detaliu, aceste două subdiviziuni pot fi împărțite la rândul lor în subunități geografice mai restrânse. În Câmpia Someșană se evidențiază în nordul acesteia Dealurile Ungurașului, în zona centrală se află Câmpia Fizeșului, în est se regăsesc Dealurile Lechinței, iar în sud-vest avem Dealurile Sicului. Câmpia Mureșană se situează la sud față de Câmpia Someșană și este compusă din următoarele subunități: în vest avem Coasta Grindului, în centru se regăsește Câmpia Sărmașului, iar în est sunt Dealurile Mădărașului, toate subdiviziunile fiind exemplificate grafic în figura 21.

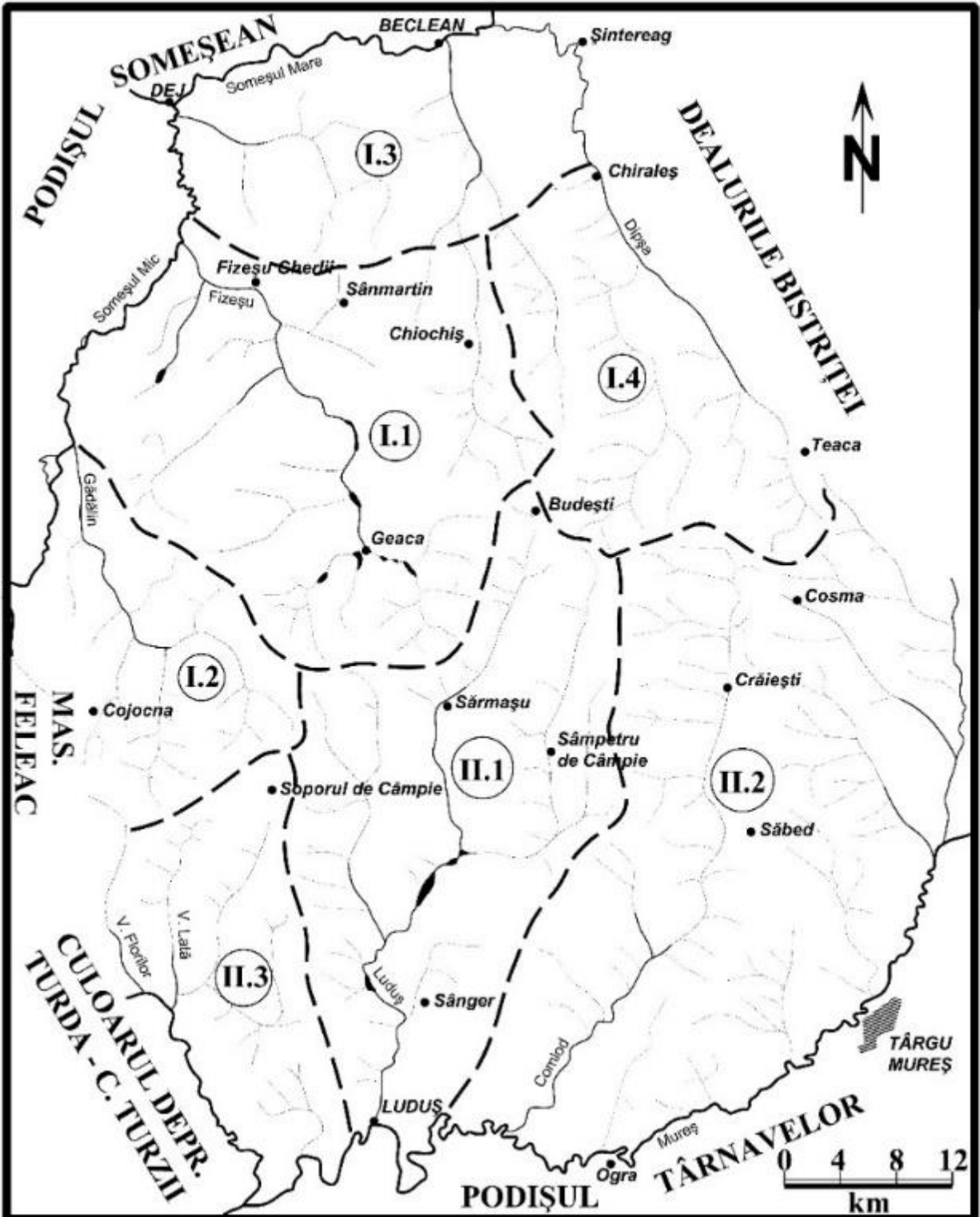

Fig. 6 Subdiviziunile geografice ale Câmpiei Transilvaniei și raportul față de regiunile limitrofe. (după Geografia României, vol. III, 1987, p. 542)

I. Câmpia Someșană: I.1. Câmpia Fizeșului; I.2. Dealurile Siceului; I.3. Dealurile Ungurașului; I.4. Dealurile Lechinței. II. Câmpia Mureșană: II.1. Câmpia Sârmașului; II.2. Dealurile Mădărașului; II.3. Coasta Grindului

Evoluția numerică a populației este influențată de anumiți factori, cum ar fi de pildă natalitatea, mortalitatea, speranța de viață, migrația, etc.

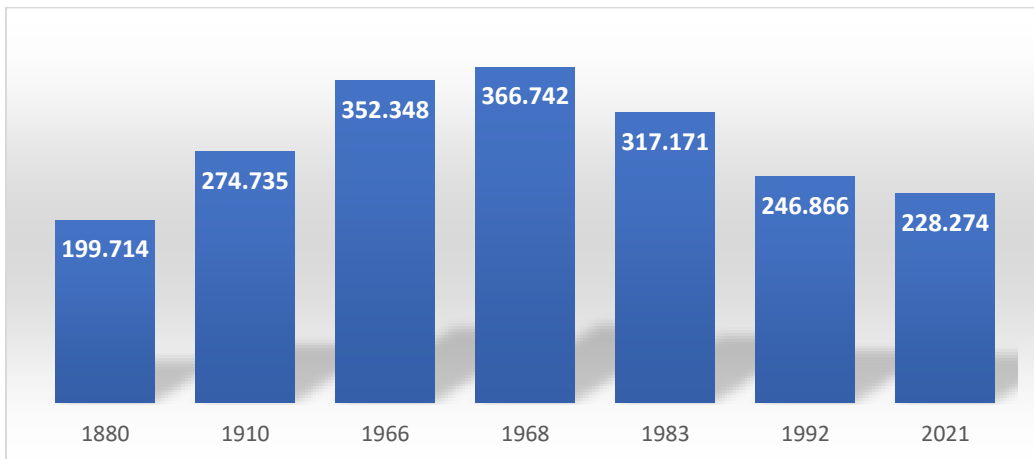

Fig. 7 Evoluția numerică a populației din Câmpia Transilvaniei (preluată și adăugită după Baciu N., 2006, p.82)

Prin analizarea structurii demografice a Câmpiei Transilvaniei obținem date cu privire la evoluția demografică a regiunii în funcție de anumite criterii, cum ar fi mediul habitatțional, piramida vârstelor sau structura etnică.

Structura populației în funcție de mediul habitatțional din care fac parte este conform graficului din figura 25 preponderent rurală, 97% dintre locuitorii regiunii își au domiciliul în mediul rural, adică aproape toată populația Câmpiei. Populația domiciliată în mediul urban reprezintă un procent de 3% din totalul populației. Factorul care a determinat acest aspect este faptul că mediul urban din teritoriul Câmpiei Transilvaniei este reprezentat doar de un oraș, în timp ce mediul rural este reprezentat de 70 de comune.

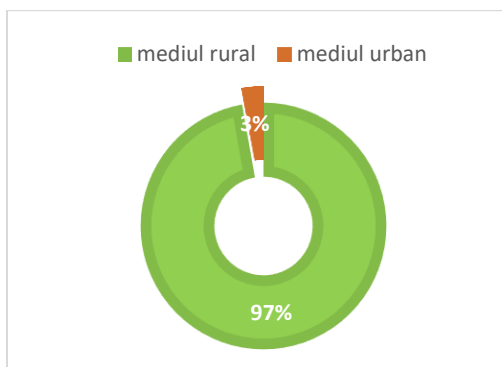

Fig. 8 Structura populației pe medii habitatționale

Pentru a înțelege mai bine culturalizarea peisajului din Câmpia Transilvaniei am conchis că o analiză axată pe structura etnică este imperios necesară. În urma compilării datelor obținute de la Institutul Național de Statistică, am realizat graficul din figura 27 în care sunt reprezentate etniile regăsite în arealul studiat.

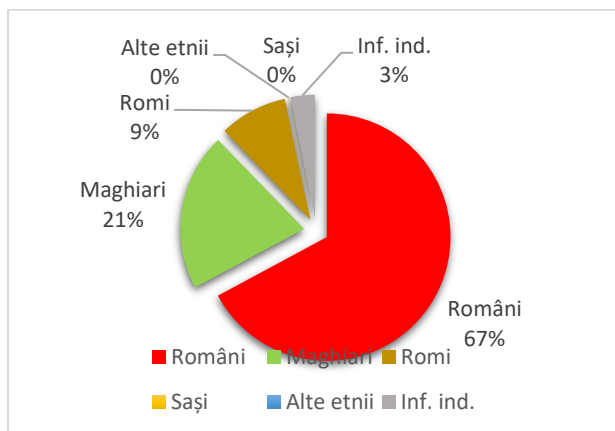

Fig. 9 Structura etnică a populației din Câmpia Transilvaniei

Câmpia Transilvaniei este deficitară la capitolul căi de comunicații, cele mai importante dintre acestea sunt aflate în proximitatea Câmpiei. Din punct de vedere al transporturilor rutiere, putem afirma că arealul studiat este înconjurat de drumuri europene, cum ar fi E578 dintre localitățile Bistrița și Reghin, E60 între localitățile Târgu Mureș și Turda (singurul care trece prin teritoriul Câmpiei Transilvaniei, în partea de sud), E81, între localitățile Turda și Cluj-Napoca, E576 între localitățile Cluj-Napoca și Dej și E58 între localitățile Dej și Bistrița. Prin localitatea Bogata, din sudul Câmpiei trece și un mic segment al autostrăzii A3, aflate încă în construcție.

Suprafața Câmpiei Transilvaniei este acoperită în proporție de 90% cu terenuri agricole (Pop, 2012, p. 190) și chiar dacă acestea nu sunt utilizate la capacitate maximă, fac ca profilul economic al Câmpiei să fie preponderent agrar, un aport avându-l și solurile bogate care au înlesnit activitățile agricole, încă din cele mai vechi timpuri.

În Câmpia Someșană se pune mai mult accent pe zootehnie, pomicultură și viticultură. Astfel, în majoritatea gospodăriilor existau vite, porci, păsări, de unde se obțineau lapte, și produse lactate, carne, oua, etc. care sunt consumate în regim propriu, surplusul fiind vândut.

În Câmpia Mureșană gospodăriile s-au axat mai mult pe cultivarea plantelor, în special a celor cerealiere. Cultivarea acestor plante cere efectuarea unor proceduri în terenul agricol cum ar

fi aratul, semănatul, prășitul, culesul, care să asigure o bună productivitate care să atragă după ea un câștig financiar sustenabil.

Câmpia Transilvaniei este un areal în care poliile de dezvoltare importante au fost plasate la periferia acesteia, un singur pol situându-se în centrul Câmpiei, și anume Sărmașu. Axele principale de transport s-au dezvoltat în zonele limitrofe ale Câmpiei, astfel putem relata că în nordul Câmpiei se află axa geografică Dej – Beclean – Bistrița, în partea de nord-est se situează axa geografică Bistrița – Reghin, în sud-est axa geografică Reghin – Târgu Mureș, în sud putem vorbi de axa geografică Târgu-Mureș – Luduș, în sud-vest de axa geografică Luduș – Cluj-Napoca, iar în nord-vest Cluj-Napoca – Gherla – Dej.

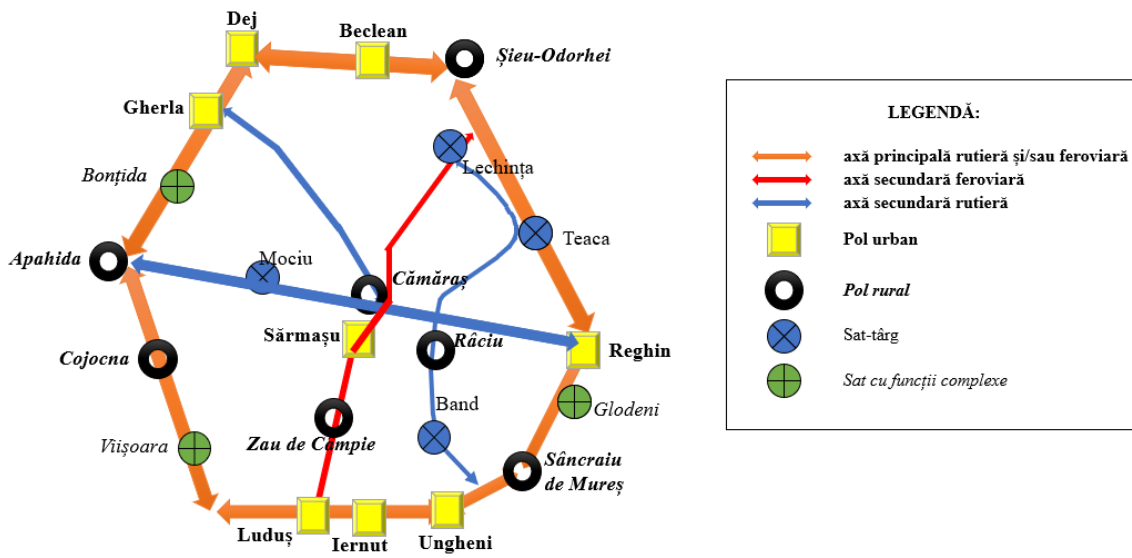

Fig. 10 Axele geografice ale Câmpiei Transilvaniei (adaptare după N. Baci, 2006, p. 94)

Capitolul III. Tipologia peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei

Toate disciplinele științifice urmăresc să creeze o clasificare a obiectelor lor de studiu. Acest lucru întâmplându-se și în cazul nostru, unde subiectul de studiu este peisajul cultural, studiat ca un ansamblu polivalent aflat într-o continuă mișcare, acesta metamorfozându-se de-a lungul timpului, de multe ori creând un palimpsest. Din aceste cauze, clasificarea peisajelor este o sarcină dificilă pentru cercetători, dar în același timp indispensabilă.

Cocșan și David au propus în urma studierii celor mai elocvente concepte din domeniu o tipologizare perfecționată, „*expresivă și complexă*” a peisajelor culturale, bazată pe criterii precum criteriul genetic, criteriul evolutiv, criteriul structural, criteriul funcțional, criteriul temporal, criteriul gradului de vulnerabilitate și criteriul gradului de atractivitate. Aceștia susțin că mai pot fi adăugate și alte criterii, în funcție de unicitățile peisajului studiat, însă cele enumerate anterior reprezintă temelia oricărei cercetări în domeniul peisajelor culturale.

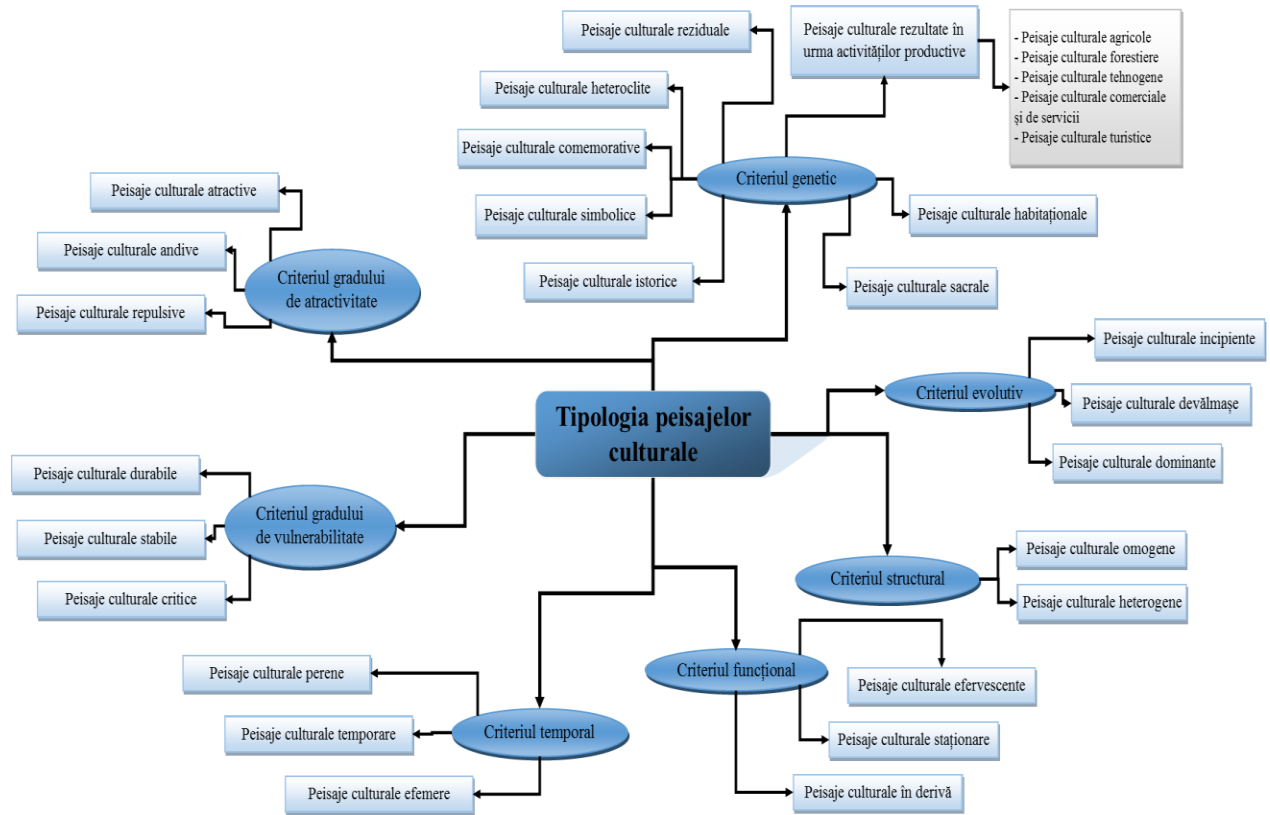

Fig. 11 Tipologia peisajului cultural după structura realizată de Cocșan și David (2014)

Peisajul cultural agricol reprezintă unul dintre primele tipuri de peisaje culturale apărute, acesta fiind cel mai întins dintre toate peisajele culturale. Peisajul cultural agricol se află într-o stare de reexistență, deoarece pentru a putea fi posibilă apariția acestui tip de peisaj, peisajul natural a fost alterat.

Peisajul cultural agricol al Câmpiei Transilvaniei a fost divizat în funcție de utilizarea terenurilor, putându-se astfel observa zonele în care apar peisaje culturale generate de culturile agricole, pomicole, viticole, precum și cel al pastoral și piscicol. Se poate constata că peisajul cultural agricol al Câmpiei Transilvaniei este unul destul de mozaicat, predominante fiind

terenurile arabile neirigate, urmate de pășunile secundare, de zonele de culturi complexe, livezi și vii.

Peisajul cultural forestier se află sub influența a doi factori, și anume: factorii naturali și factorii antropici care îl modelează. Ca factori naturali amintim variațiile climatice, iar ca și factori antropici facem referire la intervențiile umane asupra pădurilor. În pădurile Câmpiei Transilvaniei predomină foioase precum fagul (*Fagus silvaticus*), carpenul (*Carpinus betulus*), gorunul (*Quercus petraea*), stejarul (*Quercus robur*), fiind prezente și conifere cum ar fi pinul (*Pinus silvestra*) și pinul negru (*Pinus nigra*). Câmpia Transilvaniei a avut parte de defrișări sistematice de-a lungul timpului, atât pentru mărirea suprafețelor agricole, cât și pentru exploatarea lemnului. Așadar, necesitatea plantațiilor forestiere a apărut în special în urma defrișărilor.

Peisaj cultural industrial are o evoluție în timp mai scurtă în Câmpia Transilvaniei și în mare parte s-a dezvoltat pe baza resurselor locale producând ramuri economice și branduri locale. Odată cu revoluția industrială și cu perioada modernă industriile s-au diversificat, orașele din Câmpia Transilvaniei au primit valențe industriale, chiar și unele sate au fost industrializate.

Câmpia Transilvaniei chiar dacă la prima vedere pare a avea un potențial turistic scăzut datorită curenței unor peisaje foarte atractive, poate să suplinească acest lucru fie prin exploatarea resurselor turistice existente, fie prin forme alternative de turism.

Câmpia Transilvaniei este un ținut preponderent rural, zonele urbane regăsindu-se la periferia arealului, excepție făcând localitatea Sărmașu, acest fapt favorizând dezvoltarea turismului rural, agro-turismului, eco-turismului, etc. Datorită populațiilor de etnie română, maghiară și săsească dar și a zestrei etnologice lăsate, satele din Câmpia Transilvaniei au un potențialul turistic ridicat, o parte dintre acestea reușind să genereze un peisaj al satelor turistice.

Peisajul habitațional poate fi clasificat în mai multe categorii, și anume în peisaj habitațional izolat, care poate fi exploatat temporar sau permanent, peisaj habitațional rural, care se împarte în funcție de tipul de sate în sate risipite, răsfirate și adunate și în peisaj habitațional urban (Cocean și David, 2014, p.104), toate acestea fiind studiate mai amănunțit și exemplificate în raport cu Câmpia Transilvaniei.

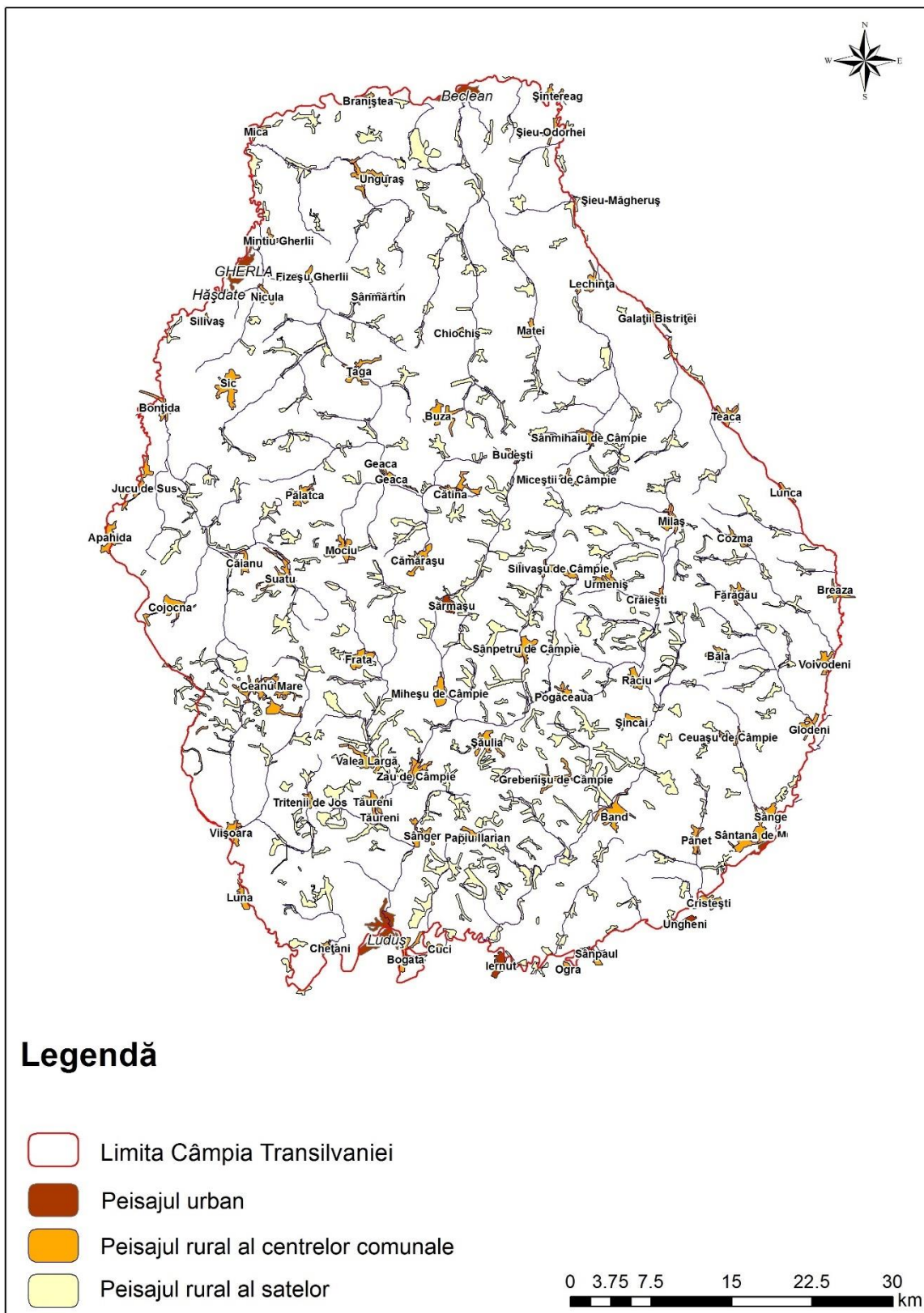

Fig. 12 Peisajul cultural rural și peisajul cultural urban al Câmpiei Transilvaniei

Hodaiele sunt așezări rurale izolate, de mici dimensiuni, cu un număr foarte limitat de gospodării răspândite pe tot cuprinsul Câmpiei Transilvaniei. Hodaiele au luat ființă prin fenomenul numit *roirea populației*, când o parte din populația unui sat, de cele mai multe ori din aceeași familie sau neam, s-a mutat într-o locație apropiată de satul de unde erau originari, formând un nou sat de mici dimensiuni. În cazul hodaielelor, distanța dintre gospodării este mai mare decât în cazul celorlalte sate, iar o particularitate a acestora este lipsa cimitirelor, defuncții fiind îngropați în cadrul proprietăților, datorită izolării acestora.

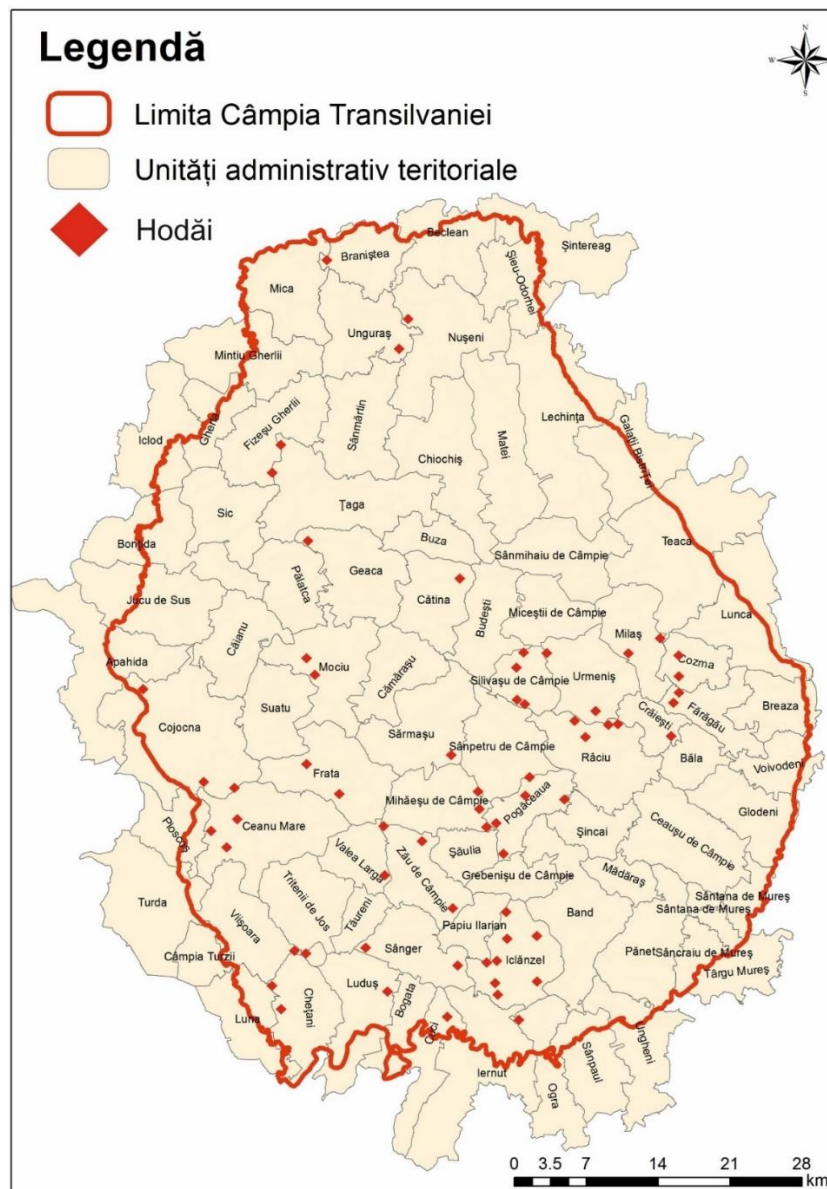

Fig. 13 Harta hodăilor

Studiul *peisajului istoric* relevă obiceiurile și felul în care oamenii au folosit locurile din jurul lor în trecut, astfel se poate observa relația dintre artefactele create și mediul înconjurător, percepându-se modul în care peisajul a fost modelat.

Pentru a avea o imagine clară asupra peisajului cultural istoric din regiunea studiată trebuie să ținem cont de evoluția cronologică a populației și a siturilor istorice rămase după aceasta. În acest studiu vom ține cont de numărul, densitatea și gradul de conservare și valorificare a siturilor cultural istorice. Perioada de timp pe care se face analiza se întinde din eneolitic și până în prezent, siturile cultural istorice din acest interval având și o atractivitate și o popularizare mai mare în cadrul populației de rând.

Un element determinant al peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei îl reprezintă castelele. Acestea au fost ridicate de nobilimea maghiară, îndeplinind mai multe funcții, și anume: defensivă, administrativă și rezidențială. Practic acestea reprezentau locuințele fortificate ale nobililor, care cu timpul își pierd importanța defensivă din cauza scăderii amenințărilor cauzate în partea de est de către tătari, precum și datorită noilor inovații tehnologice ale artileriei care fac ca zidurile groase și geometria castelelor să nu mai prezinte un obstacol în caz de asalt.

Myga-Piațek (2012) este de părere că *peisajul sacral* este interpretat ca un subtip al unui peisaj unde elementele sale constitutive, atât de natură materială cât și imaterială creează un mediu propice pentru experimentarea spirituală. În ceea ce privește edificiile specifice peisajului ritualic, acestea fac parte de cele mai multe ori din peisajul habitational, regăsindu-se de multe ori în centrul așezărilor, poziția lor predominând altimetric restul construcțiilor.

Bisericile din lemn reprezintă un redevabil patrimoniu național, acestea fiind printre primele lăcașe de cult construite pe teritoriul Câmpiei Transilvaniei. Datorită materialelor de construcție ușor de procurat și a măiestriei meșterilor lemnari care îmbinau grinzile cu o mare precizie, fiind folosite mai multe tehnici de îmbinare, după care sculptau ușa de intrare, adăugând și alte elemente de decor. Astfel sunt construite biserici de lemn de o mare importanță arhitecturală.

Multe dintre amintirile oamenilor sunt comune, fiind produse de interacțiuni ale grupului, dar și practici culturale, fapt ceea ce face ca aceștia să le comemoreze prin crearea de *peisaje restitutive*. Aceste spații materiale ale memoriei pot fi marcaje, indicatoare stradale, plăci comemorative, monumente, statui, situri conservate, parcuri, memoriale, acestea se regăsesc de obicei pe spațiul public, formând astfel peisajul restitativ.

Peisajele culturale pe care le regăsim sunt de cele mai multe ori peisaje compuse din două sau mai multe peisaje fie din aceeași categorie, fie din categorii distincte. Din mixtul de peisaje rezultă un *peisaj heteroclit*, mult mai diversificat în care se regăsesc mult mai multe elemente peisagistice, mult mai mult colorit, rolul estetic al acestora luând amploare.

Peisajele heteroclitice studiate în acest subcapitol sunt cele propuse de autorii Cocean și David (2014, p.160), și anume peisajele agro-forestiere, agro-turistice, de interfață forestier-turistic și peisajele culturale la limita de proprietate.

Fig. 14 Peisaj cultural agro-turistic, satul Țaga, com. Țaga (sursă proprie)

Peisajele degradate fac parte dintr-o categorie aparte a peisajelor culturale, acestea fiind rezultatul fie a unor abandonări a elementelor peisajelor culturale agricole, industriale și habitacionale, fie a unor acțiuni antropice abuzive (Cocean, Filip, David, 2020, p.148).

Capitolul IV. Funcțiile și valorificarea peisajelor culturale

Intervenția antropică asupra peisajului a generat astfel noi funcții ale peisajului cultural. De asemenea, peisajele culturale pot să acumuleze mai multe funcții, pornind de la o funcție de bază, cum ar fi peisajul habitacional, iar datorită istoriei sau atractivităților sale să devină un veritabil peisaj turistic.

Considerațiile estetice au fost prezente întotdeauna în peisajul cultural din literatura de specialitate, deoarece această funcție a peisajului este prima care reușește să atragă atenția asupra sa prin atractivitatea pe care o oferă. Omul, a încercat încă din cele mai vechi timpuri să ordoneze și/sau să înfrumusețeze elemente ale peisajului cultural care îndeplineau anumite roluri practice, din nevoia de a se înconjura de frumos.

Funcția economică este acordată peisajelor culturale și prin înlesnirea unor activități comerciale și de servicii, și și în urma unor activități turistice, ceea ce face ca peisajele culturale în sine pot fi percepute ca și resurse, prin gradul acestora de atractivitate.

Posibilitățile de valorificare a peisajului cultural din Câmpia Transilvaniei ar putea fi în primă fază stabilirea peisajelor culturale în sine și a elementele de peisaj cultural (ex. castele și conace, biserici, festivaluri ale lavandei, etc.) care pot genera venituri. Amenajarea de trasee turistice perpedes și cicloturistice (asemănătoare cu Via Transilvanica), dar și crearea de noi atracții turistice bazate pe suportul resurselor din zonă (ex, Băile Figa și Băile Cojocna).

Funcția socială este cel mai bine reprezentată, evident, în cadrul peisajului habitațional, unde oamenii interacționează cel mai mult între ei, și unde se desfășoară activitățile sociale specifice unei așezări. Factorii sociali pot determina la rândul lor modelarea unui peisaj cultural, de exemplu, pot influența arhitectura clădirilor, structura conducerii și a administrației care duc la rândul lor la influențe în ceea ce privește de exemplu clădirile administrative, culturale, parcurile, etc.

Peisajul cultural poate contribui la caracterul său ambiental prin realizarea unor acțiuni care să genereze valoare plus mediului înconjurător. Astfel, se pot realiza acțiuni de salubritate, lucrări ameliorative prin care să se evite deplasări în masă, eroziune, torențialitate, inundații, etc. (Cocean și David, 2014, p.177).

Pentru a putea evalua stadiul actual al peisajului cultural din punct de vedere ambiental, cercetătoarea Pătru-Stupariu (2011, p.123) propune utilizarea unor indicatori ecologici, cum ar fi diversitatea, fragmentarea, omogenitatea și complexitatea.

Peisajele culturale sunt entități spațiale tangibile și conțin un set intangibil de idei (identități, valori) a căror semnificație se manifestă și în cadrul planificărilor teritoriale și desemnării unui branding local. Literatura recentă a sugerat că branding-ul locului este un „instrument” care poate funcționa alături de planificarea spațială în contextul managementului locului, iar sinergiile dintre ele merită explorate în continuare. (Van Assche, Beunen, Oliveira, 2019).

Câmpia Transilvaniei dispune de o mare varietate de peisaje culturale atractive prin unicitatea și autenticitate care ar putea fi brânduie cu scopul de a atrage turiști și investitori prin care se va putea vitaliza regiunea și prin care se va face cunoscută pe plan intern și de ce nu, chiar și internațional.

Pentru ca peisajul cultural să fie perceput la adevăratul său potențial, este necesară existența unor strategii de valorificare a peisajului cultural.

Câmpia Transilvaniei dispune de o mare varietate de peisaje culturale, multe dintre acestea putând fii apreciate pentru autenticitatea, estetica, încărcătura istorică, încărcătura emoțională, simbolismul, etc., de care dau dovadă. Pentru a putea valorifica peisajul cultural trebuie ca mai întâi să îl percepem, după care să conștientizăm potențialul acestuia, urmând ca mai apoi comunitatea și actorii economici să se ocupe de promovare, ca mai apoi peisajul cultural să ajungă în faza de valorificare.

Tab. 1 Analiza S.W.O.T. a Câmpiei Transilvaniei

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> - autenticitatea peisajelor culturale - natura palimpsestică a peisajelor culturale - diversitatea peisajelor culturale - tradiții autentice - identități culturale - peisaje culturale istorice autentice - peisaje culturale habitacionale unice (hodăile) - apropierea de polii urbani: Gherla, Luduș, Iernut, Cluj-Napoca și Târgu-Mureș - existența Grupurilor de Acțiune Locală (GAL) 	<ul style="list-style-type: none"> - îmbătrânirea populației - scăderea populației - locații izolate (izolare centrală) - infrastructură slab dezvoltată - venituri mai scăzute ale populației în comparație cu populația prezentă în proximitatea arealului studiat - resurse financiare insuficiente - număr de investiții scăzut - lipsa investitorilor
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> - ONG-uri orientate pe dezvoltare locală - investiții publice în turism prin fonduri europene - investiții private în turism prin fonduri europene - posibilități de dezvoltare a infrastructurii - implicarea autorităților și implementarea unor politici publice favorabile restaurării, conservării și valorificării unor tipuri de peisaje - posibilități de dezvoltare a turismului (în special turismul rural, agro-turismul, turismul religios și turismul piscicol) 	<ul style="list-style-type: none"> - migrarea populației tinere spre locații mai populate - disparitățile regionale în utilizare terenurilor - creșterea numărului de așezări umane derelictate soldată cu dispariția hodăilor - degradarea în creștere a peisajelor culturale (în special cele habitacionale, agricole și forestiere) - înlocuirea elementelor peisagistice autentice cu unele fără valoare peisagistică

Putem conchide că peisajul cultural al Câmpiei Transilvaniei este în anumite locuri bine, și foarte bine valorificat, însă marea majoritate a acestuia deși are un potențial ridicat de valorificare mai are de trecut prin multe etape până se va ajunge în acel punct. Pentru valorificarea peisajului cultural este necesară aplicarea unei serii de măsuri:

- identificarea peisajelor culturale cu potențial ridicat de valorificare
- conservarea peisajelor culturale
- restaurarea patrimoniului cultural
- elaborarea unui cadru legislativ favorabil protejării și valorificării peisajelor culturale
- realizarea unui management optim al peisajelor culturale
- modernizarea infrastructurii

Diversitatea și multitudinea peisajelor culturale din Câmpia Transilvaniei oferă o paletă largă de opțiuni când vine vorba despre valorificarea lor turistică. Cu toate acestea, turismul este slab dezvoltat datorită, pe de o parte, atractivității ridicate și accesibilității obiectivelor turistice din arealele limitrofe Câmpiei, și a lipsei amenajărilor și promovării, pe de alta. În plus, tipologic oferta turistică nu este una în măsură să susțină un turism polivalent, iar distribuția spațială a obiectivelor impun mai degrabă un turism itinerant.

De aceea, suntem de părere că peisajul cultural din Câmpia Transilvaniei poate fi cel mai optim valorificat turistic prin îmbinarea în circuit sau tur tematic a unui element punctiform de peisaj (obiectiv principal, de vizitat) cu peisajele traversate de traseu (obiective secundare, de observat). Din prima categorie, considerăm că elementele de peisaj cultural istoric și cele de peisaj cultural sacral se pretează cel mai bine la vizitarea în circuit sau tur tematic, iar din cea de-a doua, peisajele observabile sunt decise de traseul urmat.

Analizând toate aceste aspecte, am decis să propunem un circuit turistic al castelelor nobiliare din Câmpia Transilvaniei, care va cuprinde exclusiv cele opt castele din interiorul unității ca obiective principale de vizitat, indiferent de starea acestora. Ca obiective secundare ale acestui circuit am identificat peisajele culturale habitacionale și cele agricole (sporadic și cele forestiere) traversate.

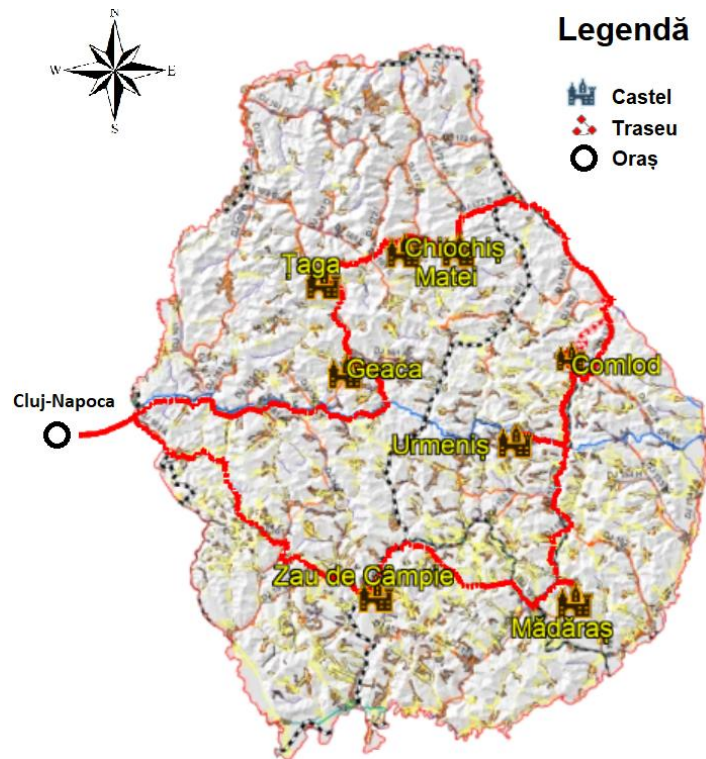

Fig. 15 Circuit tematic al castelelor nobiliare din Câmpia Transilvaniei

Concluzii

Cercetarea peisajelor culturale a necesitat atât studierea, juxtapunerea și aglutinarea unei multitudini de ramuri ale științei, cât și o analiză minuțioasă, critică și obiectivă asupra teritoriului analizat pentru a putea expune o imagine de ansamblu cât mai precisă și concisă. În cadrul cercetării s-a urmărit identificarea peisajelor culturale prezente pe teritoriul Câmpiei Transilvaniei, o evoluție a acestora în timp, ca mai apoi aceste să fie evaluate pentru a fi determinată o tipologie clară, urmând ca mai apoi să se ia în considerare o valorificare a acestora.

Bibliografie selectivă

- **Andreychouk, V., (2010).** *Landscape and tourism: conceptual aspect*, Dissertations Commission of Cultural Landscape of PGS, 14, 5-16 (in polish)
- **Antrop, M. (1998).** *Landscape change: plan or chaos?* Landscape and Urban Planning 41(34), pp. 155-161

- **Antrop, M. (2005).** *Why landscapes of the past are important for the future*, Landscape and Urban Planning, 70(1-2): 21-34.
- **Appleton, K., Lovett, A., (2003).** *GIS-based visualisation of rural landscapes: defining 'sufficient' realism for environmental decision-making*. Landscape and urban planning, 65(3), 117-131.
- **Baciu, N., (2014).** *Dinamica și Tipologia Peisajului – Note de Curs*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca
- **Baciu, N., (2006).** *Câmpia Transilvaniei. Studiu Geoecologic*, Ed. Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
- **Bastian, O., Walz, U., & Decker, Annette, (2013).** *Historical Landscape Elements: Part of our Cultural Heritage—A Methodological Study from Saxony*. Environmental Science and Engineering, 441–459. doi:10.1007/978-3-642-12725-0_31
- **Bădărău, A.S. (2005).** *Landscape Transformation in the Transylvanian Basin, with special focus upon the biogeographical aspects*. Phd. Thesis, Babeș-Bolyai University Cluj Napoca
- **Bertrand, G., Tricart, J., (1968),** *Paysage et géographie physique globale. Esquisse méthodologique*. In: *Revue géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest*, tome 39, fascicule 3, pp. 249-272
- **Birks, H.H., Birks, H.J.B., Kaland, P.E., Moe, D. (Eds.). (1988).** *The cultural landscape: past, present and future*. Cambridge University Press.
- **Biró, J. (1943).** *Erdélyi kastélyok*. Budapest, Új Idők Irodalmi Intézete (Singer és Wolfner) kiadása. URL: <https://cutt.ly/4FJ24VK>, accesat în data de 30.09.2021
- **Calcatinge, A. (2013).** *Conceptul de peisaj cultural: contribuții la fundamentarea teoretică*. Ed. Universitară Ion Mincu, București.
- **Cassatella, C., Voghera, A. (2011).** *Indicators used for landscape*. In *Landscape Indicators* (pp. 31-46). Springer, Dordrecht.
- **Cocean, P., David, N., (2014).** *Peisaje culturale*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca
- **Cocean, P., Filip, S., David, N. (2020).** *Repulsive cultural landscapes as areas of risk and vulnerability*. Rev. Roum. Géogr./Rom. Journ. Geogr., 64, (2), p. 147–154

- **Coccean, P., Surd, V. (1977).** *Contribuții la definirea tipului de așezare risipită. Exemplificări din zona carstică a Arieșului superior.* În *Lucrările celui de-al II-lea Simpozion de Geografie Aplicată, Cluj-Napoca, Litografia UBB*, pp. 251-255
- **Cosgrove, D. (2003).** *Landscape and the European sense of sight-eyeing nature.* *Handbook of cultural geography*, 249-268.
- **Cosgrove, D., Daniels, S., (2004).** *The iconography of landscape. Essays on the symbolic representation, design and use of past environment,* Cambridge University Press, Cambridge.
- **Crăciun, I.C. (2013).** *Peisajele culturale din Dealurile Someșului Mare,* Ed. Risoprint, Cluj-. Napoca
- **Creangă, E., Ciotoiu, I., Gheorghiu, D., Nash, G. (2010).** *Vernacular architecture as a model for contemporary design.* *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 128, 157-171.
- **Czepczyński, M., (2008).** *Cultural Landscapes of Post-socialist Cities: Representation of Powers and Need,* Ed. Ashgate
- **Dickinson, R.E. (1939).** *Landscape and society. The Scottish Geographical Magazine* 55(1), 1-14
- **Dincă, I., (2005).** *Peisajele geografice ale Terrei. Teoria Peisajului,* ed. Universității din Oradea, Oradea
- **Donadieu, P., (2009).** *Le paysage. Un paradigme de médiation entre l'espace et la société? Économie rurale,* 297-298
- **Drăguț, L. (2000),** *Geografia Peisajelor,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, p. 13
- **Foot, K., (2014).** *Cultural-Historical Activity Theory: Exploring a Theory to Inform Practice and Research*
- **Fowler, P., (2003).** *World Heritage Cultural Landscapes 1992–2002, UNESCO*
- **Gavra Camelia Ina (2013).** *Peisajele culturale din Munții Apuseni,* Ed. RISOPRINT, Cluj Napoca
- **Glink, C., Meyer, H., Schottke, M. (2007).** *Historical Cultural Landscapes in Romania Mapping and registration of endangered traditional cultural landscape elements in Transylvania.* *Romanian Review of Regional Studies*, 3(2).

- **Grix, J., (2001).** *Demystifying Postgraduate Research. From MA to PhD*, University of Birmingham Press, Birmingham, UK
- **Hanssen, B.J., (1998).** *Values, Ideology and Power Relation in Cultural Landscape Evaluation*, Dissertation for the Dr. Polit Degree, Department of Geography, University of Bergen.
- **Ilovan, O. R., Voicu, C. G., Colcer, A. M. (2019).** *Recovering the past for resilient communities: territorial identity, cultural landscape and symbolic places in Năsăud town, Romania.* *Europa Regional*, 26(2), 14-28.
- **Jackson, J. (1984).** *The Word Itself. In Discovering the Vernacular Landscape.* New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- **Kaymaz, I.C., (2012).** *Landscape Perception, Landscape Planning*, Dr. Murat Ozyavuz (Ed.), ISBN: 978- 953-51-0654-8, InTech
- **Küster, H., (2008),** *Landschaft-Naturlandschaft-Kulturlandschaft*, in: *Kulturlandschaften*, ed. by H.Küster, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main
- **Lennon, J., Mathews, S., (1996).** *Cultural Landscape Management. Guidelines for identifying, assessing and managing cultural landscape in the Australian Alps national parks*, Cultural heritage working group – Australian Alps Liaison Committee
- **Lipský, Z., Romportl, D. (2007).** *Classification and typology of cultural landscapes: methods and applications. The role of landscape studies for sustainable development*, 519-535.
- **Man, I. E., (2004).** *Biserici de lemn din județul Mureș. Monumente de artă populară românească*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia
- **Manciulea, Ș., (1944).** *Câmpia Transilvaniei*, Colecția „Țară și Neam”, București
- **Meinig, D.W. (1979).** The beholding eye: Ten versions of the same scene. *The interpretation of ordinary landscapes: Geographical essays*, 33.
- **Melnick, R., (1984).** *Cultural landscapes: rural historic districts in the national park system*, US Department of the Interior, National Park Service, Washington DC
- **Merriam, S.B. (2002).** *Introduction to qualitative research. Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*, 1(1), 1-17.
- **Mitchell, N., Bugey, S., (2000).** *Protected Landscapes and Cultural Landscapes: Taking Advantage of Diverse Approaches*

- **Moscu, K., et al, (2016).** *Ghidul de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural din zona Câmpiei Transilvaniei*
- **Myga-Piątek, U. (2012).** *Cultural Landscape of the 21st Century: Geographical Consideration between Theory and Practice.* Hrvatski geografski glasnik/Croatian Geographical Bulletin, 73(2), 129–140.
- **Narcis, I.D., (2001).** *Castele, palate și conace din România,* Ed. Fundației Culturale Române, București
- **Nüsser, M., (2001).** *Understanding cultural landscape transformation: a rephotographic survey in Chitral Eastern Hindukush,* Pakistan. *Landscape and Urban Planning* 57(3-4), 241-255
- **Pătru-Stupariu I., Stupariu M.S., Huzui A. (2010).** *Mathematical models used for visual assessment of the landscape in situ – case study Sinaia Town,* Forum Geografic an IX, nr. 9
- **Patru-Stupariu I. (2011).** *Peisaj si gestiunea durabila a teritoriului. Aplicații La Culoarul Transcarpatic Bran-Rucăr-Dragoslavele,* Ed. Univ. din București, București
- **Pătru-Stupariu I., Stupariu M.S., Cuculici R., Huzui A. (2011).** *Understanding landscape change using historical maps. Case study Sinaia, Romania.* *Journal of Maps,* v2011:206-220.
- **Penning-Rowsell, E. C., & Lowenthal, D. (Eds.). (1986).** *Landscape meanings and values.* Routledge., pp. 1-2.
- **Pierce, L. (1979).** *Axioms for Reading the Landscape: Some Guides to the American Scene.* *In The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays,* edited by Meinig D.W., Oxford University Press, New York
- **Pierce, L. (1985).** *Learning from Looking: Geographic and Other Writing about the American Landscape.* *In Material Culture: a Research Guide,* edited by Thomas J. Schlereth, University Press of Kansas, Lawrence
- **Pop, C.C. (2016).** *Geographical Axis Theory. Role and Function in Building Territorial Social Realities.* *Revista de Cercetare și Intervenție Socială,* (52), 283-293.
- **Pop, Gr.P. (2012),** *Depresiunea Transilvaniei,* Ediția a II-a, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj
- **Pop-Câmpeanu, I. (1928),** *Câmpia Transilvaniei,* Ed. „Cartea Românească”, București

- **Prieur, M. (2006).** *Landscape and social, economic, cultural and ecological approaches.* In AA. VV., *Landscape and sustainable development. Challenges of the European Landscape Convention*, Council of Europe Publishing (pp. 11-28).
- **Raffestin, C. (1977).** *Paysage et territorialité*, Cahiers de géographie du Québec, Volume 21, numéro 53-54, 1977, 123-134, - <http://id.erudit.org/iderudit/021360ar>
- **Robinson, N.A., Hassan, P., Burhenne-Guilmin, F., (1993) Eds.** *Agenda 21 and the UNCED Proceedings; Third Series: International Protection of the Environment*, Volume 6; Oceana: New York
- **Stoica, F., Schreiber W. (coord.), (2006).** *Peisaje culturale istorice*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca
- **Stoica, L, Stoica, Gh., Popa, G., (2008).** *Castles & Fortresses in Transylvania: Cluj County*, Cluj-Napoca
- **Swaffield, S., (2002).** *Theory in landscape Architecture*, University of Pennsylvania, Philadelphia
- **Toupal, R.S., Zedeno, M.N., Stoffle, R.W., Barabe, P., (2001).** *Cultural landscapes and ethnographic cartographies: Scandinavian-American and American Indian knowledge of the land.* *Environmental Science & Policy*, 4(4-5), 171-184.
- **Tuan, Y.F., (1979),** *Landscape of fear*, Pantheon Books, New York
- **Unt, L. (2012).** *Landscape As Playground. The Environmental Experience Of Landscape As Fictional And Real In A Performance*, Aalto University School of Arts, Design and Architecture, Ed. Unigrafia, Helsinki
- **Van Assche, K., Beunen, R., Oliveira, E. (2019).** *Spatial planning and place branding: Rethinking relations and synergies. European Spatial Planning.* doi:10.1080/09654313.2019.1701289
- **von Droste, B., Plachter, H., Rössler, M. (1995).** *Cultural Landscapes of Universal Value*, Components of a Global Strategy, Jena, Stuttgart, and New York, Gustav Fischer Verlag, in cooperation with UNESCO
- **Wagner, P.L., Mikesell, M.W. (eds), (1962).** *Readings in cultural geography*, University of Chicago Press, Chicago, USA.
- **Wiens, J. A., Moss, M. R., Turner, M.G., Mladenoff, D. J., (2007),** *Foundation Papers in Landscape Ecology*, Columbia University Press, New York

- **Wöbse, H.H., (2008),** *Die Bedeutung historischer Kulturlandschaftselement für die Eigenart und Schönheit von Kulturlandschaften*, in: Kulturlandschaft, H.Küster(Hrsg), Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2008
- **Wood, R., Handley, J., (2001).** *Landscape dynamics and the management of change*, Landscape Research 26(1), 45-54
- **Wylie, J. (2007).** „*Landscape*“, Ed. Routledge, New York
- ***** Commission of the European Communities (2007)** – *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world*, Brussels
- ***** United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro, Brazil. (1993).** *Agenda 21: programme of action for sustainable development ; Rio Declaration on Environment and Development ; Statement of Forest Principles: The final text of agreements negotiated by governments at the United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), 3-14 June 1992,Rio de Janeiro, Brazil.* United Nations Dept. of Public Information.
- *****ECOVAST, (2006).** European Council for the Village and Small Town. *Landscape identification. A guide to good practice*